

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Центр післядипломної освіти, заочного та дистанційного навчання

Кафедра практичної психології

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОГО
СТИЛЮ «CHILD-FREE»**

кваліфікаційна робота

здобувача вищої освіти
освітнього ступеня «бакалавр»

Ірини ПУШКАР

4 курсу заочної форми навчання
спеціальність 053 «Психологія»
ОПП «Психологія»

Науковий керівник

кандидат психологічних наук

Наталія МАЙОРЧАК

Рецензент:

доктор педагогічних наук, доцент

Галина ЛЯЛЮК

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

«10» квітня 2022 р., протокол № 10

Завідувач кафедри практичної психології

кандидат психологічних наук

_____ **Галина ОДИНЦОВА**

Львів

2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРО ЖИТТЄВИЙ СТИЛЬ «CHILD-FREE».....	6
1.1. Ідеологія «Child-free»: особливості виникнення та прояву.....	6
1.2. Психологічні детермінанти концепції поведінки «Child-free.....	11
1.3. Психологічні особливості формування та мотиваційна основа переконання свідомої бездітності.....	16
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОГО СТИЛЮ «CHILD-FREE».....	20
2.1. Характеристика вибірки та методологічної бази дослідження.....	20
2.2. Аналіз отриманих результатів дослідження психологічних особливостей та причин формування життєвого стилю «Child-free».....	22
2.2.1. Кореляційний аналіз отриманих даних.....	26
2.2.2. Порівняння середніх значень.....	28
2.3. Програма психологічного консультування щодо профілактики формування переконання свідомої бездітності.....	29
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37
ДОДАТКИ.....	40

ВСТУП

Актуальність дослідження. Схвальне ставлення молодого покоління в Україні до звичаїв, традицій та поглядів у Західній Європі збільшує вірогідність появи та розвитку ідеології добровільної та свідомої бездітності. Особи, які надають собі назву «вільні від дітей», «свідомо бездітні» або ж позиціонують себе як представники руху «чайлд-фрі» мають повністю відсутню потребу в тому, щоб мати дітей. Відповідно, ті особистості, котрі мають переконання притаманні руху «чайлд-фрі» висловлюють категоричне небажання народжувати та виховувати дітей. На свій захист такі особи запевняють інших в тому, що важливішими за сімейні цінності виступають: свобода, пошук себе, життя для себе, яке сповнене безліччя подій, власна особистісна самореалізація, кар'єрний ріст. І це все описане раніше, можливе лише без наявності в сім'ї дітей, оскільки самореалізуватись в житті можна лише так. Важливо додати, що представниками руху свідомої бездітності є саме репродуктивно здорові особи.

Актуальними для дослідження постають випадки свідомої відмови від народження дитини, котрі не сприймаються як загрозові для відтворення населення. Можна припустити, що в соціумі завжди були особи, котрі мали бажання залишитись бездітними, але за певних причин не могли відверто про це заявити.

Важливим є те, що певна частина цих людей, котрі мають намір відмовитись від народження дитини, здавалося би не повинна викликати тривоги чи обурення в суспільстві. Проте, фактом є наступне: прихильники руху свідомої бездітності, а саме «чайлд-фрі» створюють все більше об'єднань, поки що це все має місце лише у віртуальному середовищі. На сьогоднішній день «чайлд-фрі» набуває популярності і це свідчить про створення не достатньо благополучного середовища для задоволення потреби у дітях на макрорівні. Тенденція до зниження ролі щодо популярності сімейних цінностей в українському суспільстві, а також зниження престижу жінки-матері сприятимуть розвитку цього процесу. Відтак, дана проблематика є недостатньо

вивченою та посилюватиметься ще й через те, що таке середовище гальмуватиме формування потреби у дітях на мікрорівні, адже загалом вигляд свідомої відмови від дітей та зосередження лише на своїх власних прагненнях набуває все більшої популярності та цікавості серед молоді.

Цікавим аспектом постає питання щодо визначення психологічних причин та особливостей формування життєвого стилю чайлд-фрі, оскільки дані мотиваційні установки та переконання здатні деструктивно вплинути на демографічну ситуацію країни загалом.

Виходячи із актуальності даної проблематики, нами обране курсове дослідження на тему: «Психологічні особливості формування життєвого стилю «Child-free».

Об'єкт дослідження: концепція переконання свідомої бездітності «Child-free».

Предмет дослідження: психологічні особливості та причини формування концепції переконання свідомої бездітності в особистості.

Мета роботи полягає у вивченні психологічних причин та особливостей формування концепції переконання свідомої бездітності в особистості.

Наша робота полягає у реалізації наступних **завдань**:

1. Охарактеризувати ідеологію «Child-free».
2. Розкрити психологічні детермінанти концепції поведінки «Child-free».
3. Проаналізувати психологічні особливості формування та мотиваційну основу переконання свідомої бездітності.
4. Емпірично вивчити психологічні особливості формування концепції свідомої бездітності в особистості.
5. Розробити програму психологічного консультування щодо профілактики формування переконання свідомої бездітності.

Гіпотези дослідження:

- У осіб із сформованим переконанням свідомої бездітності наявний високий рівень розвитку установки егоїзму.

- Рівень особистісної зрілості є причиною формування переконання свідомої бездітності.

Методологія: теоретичний аналіз наукових робіт, тестування, статистичні методи обробки даних; методика визначення установок особистості Ф. Потьомкіна, опитувальник визначення особистісної зрілості особистості (О. Штепа), тест «Незакінчені речення».

Наукова (теоретична) новизна дослідження полягає у вивченні особливостей та причин формування концепції переконання свідомої бездітності «Child-free»; у розширенні та поглибленні знань про ідеологію свідомої бездітності; у конкретизації уявлення про детермінанти концепції поведінки «Child-free»; в розробці методичних рекомендацій щодо профілактики формування переконання свідомої бездітності.

Практична значущість дослідження полягає у підготовці методичної бази для діагностики психологічних особливостей та причин формування переконання свідомої бездітності; у підготовці програми психологічного консультування щодо профілактики формування переконання свідомої бездітності.

Теоретичною основою роботи є положення вчених щодо формування руху «Child-free»: Н.В. Хамітова, Н.П. Романової, Ф.І. Фурдюя, Е.П. Корабліна; положення вчених щодо установок особистості та особистісної зрілості: В.Ю. Кудрявцев, Т.В. Шегурова, О. Штепа, А.К. Маркова, Н.С. Пряжніков, О.О. Деркач, О.В. Карпов, І.М. Семенова.

Теоретична значущість дослідження полягає у вивченні особливостей ідеології «Child-free» та мотиваційного базису формування переконання свідомої бездітності.

Надійність і вірогідність досліджень забезпечувались використанням методів, що відповідали меті, завданням, гіпотезі дослідження.

Структура роботи складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРО ЖИТТЄВИЙ СТИЛЬ «CHILD-FREE»

1.1. Ідеологія «Child-free»: особливості виникнення та прояву

Свідома бездітність (англ. Childfree, чайлдфрі) це - категоричне прагнення людини до відсутності дітей у сім'ї взагалі, але при цьому мати фізіологічну здатність до продовження роду (саме тут це не має відношення до людей, які мають фізіологічні вади щодо продовження роду, переносять питання народження та виховання дітей на пізніше або ще не визначились з приводу даного аспекту їх життя). Дане поняття походить з англійської як і мода створювати угруповання осіб, котрі мають спільні інтереси щодо свідомої бездітності та пропагують такі погляди на життя та сім'ю загалом [4].

Поняття «childfree» (вільний від дітей) було створено на протиставлення поняттю «childless» («бездітний»), яке для інших осіб означає, що діти – це радість і їх потрібно у сім'ї багато. Представники руху свідомої бездітності пропагують те, що їх життя і так є прекрасним без потреби продовження свого роду. Дехто з таких людей схильний до прояву прихильності до дітей, дехто залишається нейтральним у своїх поглядах, дехто може навіть відчувати негативні емоції та почуття до дітей взагалі, але всі представники руху свідомої бездітності мають спільну рису: відсутність бажання мати своїх дітей взагалі. Особливості походження терміну «чайлдфрі» не є повністю вивченими та зрозумілими. Даний термін, ймовірно, був введений в 1970-х роках Національною організацією для не-Батьків (даної організації на даний час вже немає). Своєї найбільшої популярності даний напрямок перконань здобув у 1990-ті роки, коли Леслі Лафейетт стала лідером у створенні першої організації представників руху свідомої бездітності, що мала назву - the Childfree Network. В Америці даний термін став часткою звичного повсякденного спілкування і знаходить своє позначення, як: «CF».

У Росії та Україні на даний час є відсутніми будь-які офіційні угруповання представників руху свідомої бездітності, попри те, україномовна

спільноста руху свідомої бездітності на онлайн платформі інтернету налічує більше півтори тисячі своїх прихильників. Переважно сюди входять молоді люди, віком від 17 до 30 років, котрі не можуть чітко пояснити своє бажання не мати дітей, такі особи виявляють своє негативне ставлення до всіх аспектів, що пов'язані з дітьми: народження, виховання, опіка [21].

Попри те, в країнах Європи, котрі мають досить високий рівень життя, схожі погляди із переоконаннями свдомої бездітності стають все більш популярними. Саме рух childfree може розглядатись як проявлення тенденції, яку описують поняттям «middle youth» («зріла юність» або «завжди молодий»). У Британії в кінці 90-х так почали називати людей у віці 30-45 років (тобто класичний middle age - «зрілі роки»), котрі мають наміри та бажання не співставити себе із тими особами, яким більше 30-ти років.

Класичному стилю таких осіб, що є початківцями в прагненні свідомої бездітності властиво не мати бажання щодо рівномірного життя, стурбованості про сімейне життя, матеріальне благополуччя та повсякденні сімейні клопоти. Тенденція свідомої бездітності проповідує новітні погляди на життя загалом. Такі особи прагнуть виглядати красиво, турбуватись лише про себе, вони також мають яскраво вираженні гедоністичні мотиви існування [5].

Добровільна бездітність, або чайлдфрі (childfree - вільні від дітей) – співвідноситься із небажанням мати дітей, це коли свідомі особи не мають бажання продовжувати свій рід, але попри те, можуть проявляти любов та увагу до інших дітей або ж нейтрально до них ставитись. Представники руху чайлдфрі - це не просто особи без дітей, а такі, які досить амбіційно займаються пропагандою даної тематики: переконання свідомої бездітності. На думку багатьох дослідників даного явища, такий рух цілком можна вважати одним із видів субкультур, що знаходить популярність саме серед підлітків. Через такі переконання багато людей добровільно роблять себе фізіологчно неспроможними до продовження роду та висловлюють думку про те, що повноцінне та реалізоване сповна життя можливе лише без дітей. У філософській науці є поняття «антинаталізм» - це позиція, що досить негативно

описує продовження власного роду [9]. Представники такого руху висловлюють позицію, що антинаталістичні міркування можуть надати допомогу щодо вирішення проблематики перенаселення планети Земля. На їх думку, це могло б бути прекрасним вирішення питань голоду та зниження рівня екології. Схожа політика знайшла своє застосування в Індії та Китаї, там де політики повинні впливати на людей так, щоб вони не збільшували чисельність населення країни загалом [2].

Можливі варіанти мотивації представників руху свідомої бездітності описані наступним чином.

- Мотивація людини щодо прагнення весь час приділяти виключно собі та витратити його лише на свої власні інтереси.

- Мотивація щодо відсутності бажання міняти звичний спосіб життя;

- Мотивація щодо відсутності бажання фінансово за когось відповідати та загалом мати обтяження у вигляді потреби когось фінансово утримувати;

- Мотивація щодо відсутності бажання морально, психологічно та соціально себе чимось навантажувати та щось міняти в даних аспектах життя.

Більшість молодих сімей віддаляють той період часу коли потрібно народжувати та виховувати дитину, через те, що постійно чекають відповідного моменту для цього: завершення навчання, здобуття освіти, пошук хорошої роботи, здобуття фінансової незалежності. Загалом дана поведінка молодих сімей є досить зрозумілою в сучасному світі [25].

Відмінна від цього поведінка пов'язана із категоричною відмовою мати дітей і для цього молодь вдається до медичних процедур щодо позбавлення себе можливості продовження роду. Після проходження такої процедури в таких осіб більше не буде можливості продовжити свій рід, зачати та народити дитину, тому такі міри є досить радикальними та потребують зваженого, обдуманого рішення. В переліку методів виокремлюють такі: спосіб хірургічної стерилізації (вазектомія, гістеректомія, трубна оклюзія, кастрація), медикаметозний і радіаційний способи. У кількох країнах світу дані процедури є забороненими для осіб, котрим немає ще 35-ти років.

Відомі дослідники в сфері психології висловлюють думку про те, майже всі ці люди, котрі є представниками руху свідомої бездітності, в ранньому дитинстві чи юності зазнавали насилля чи були жертвами жорсткого з ними поводження. Діти, котрі зростали в ситуації постійного напруження, постійно спостерігали те, як батькам важко їх виховувати та забезпечувати. Закарбований в підсвідомості страх того, що у них буде так само, що вони не зможуть належно виховати своїх дітей чинить постійний тиск та є стресовим фактором у питанні дітонародження та виховання дітей. Для того, щоб опрацювати ці переживання потрібна допомога кваліфікованого психотерапевта. Власне по цій причині більшість представників руху свідомої бездітності мають думку про те, що бути батьками – це важко, це непотрібна та виснажлива праця. Вони в майбутньому не мають психологічної готовності до батьківства і не вміють нести відповідальність за власних дітей, тому обирають легший шлях – відмови від дітей [15, с. 40].

На сьогоднішній день зростають показники щодо збільшення кількості осіб, котрі відмовляються мати дітей. До прикладу, такі дані фіксуються в Америці, де в жінок все більшої популярності набуває кар'єра. Численні вивчення стилю життя представників руху свідомої бездітності ілюструють, що такі люди мають досить високий дохід та успішні в кар'єрі, прагнуть жити у великих містах, менше притримуються обрядів, традицій свого народу, мають низькі показники щодо вияву релігійності та для них є не важливим розподіл ролей в майбутньому побутовому житті. [26, с. 56].

В перелік тих осіб, котрі підтримують рух свідомої бездітності, за даними декотрих засобів масової інформації, входять відомі люди: співаки, науковці, музиканти, моделі, спортсмени, танцівники. Наведемо приклад кількох світових особистостей, котрі входять до нашого руху чайлфрі: кутюр'є Карл Лагерфельд, композитор Людвіг ван Бетховен, актори Джордж Клуні і Х'ю Грант, філософ Фрідріх Ніцше, актриси Кемерон Діас і Кайлі Міноуг, співачка Єва Мендес. Обговорення спірних моментів щодо вияву руху свідомої бездітності тривають весь час. Перш за все, навколишні люди сприймають

прихильників руху свідомої бездітності як таких, котрі схильні до вияву егоїзму, котрі дбають виключно про стан свого власного добробуду і не виявляють бажання до розвитку своєї країни, нації загалом. По-друге, молоде покоління зазвичай є для країни рушійною силою, надією на ріст, розвиток, покращення умов проживання в країні. В кількох країнах світу можна бачити тенденцію до того, що громадяни все менше народжують дітей і попри те показники щодо смертності є високими. З цієї причини правління таких країн зосереджено на політиці багатодітності та покараннях за медичні процедури, котрі позбавляють можливості до дітонародження взагалі. Якщо ж говорити про релігію, то важливо зазначити, що на думку священнослужителів храмів думки про свідому відмову від продовження роду – це гріх. Важливо також зазначити, що представники руху чайлдфрі стараються донести іншим думку про те, що наша планета є занадто переповненою людьми, в тому, що Земля вже зазнала неминучих змін щодо користування її водними, земельними ресурсами і тому потрібно рухатись в іншому напрямку – народжувати все менше нових людей для збереження нормального функціонування нашої планети [1].

Представники руху свідомої бездітності об'єднуються в різні організації, товариства, щоб знайти однодумців. Одною з перших товариств чайлдфрі було The Childfree Network, створене в 90-х на Заході, проте масові висловлювання людей щодо небажання продовження роду були зафіксовані ще в 70-х роках. До прикладу в Австралії при уряді були створені пропозиції щодо можливої необхідності підтримки таких людей, які відмовляються мати дітей.

В Англії в 2000 році було зареєстроване товариство під назвою Kidding Aside, яке висловлювало прагнення людей немати дітей також були думки щодо введення податків на багатодітні сім'ї. В декількох країнах світу податки різняться враховуючи положення людини в соціумі: береться до уваги той факт, де вона працює, де проживає, скільки дітей має в сім'ї [6].

Якщо досліджувати тему оподаткування по відношенню до дітей то варто згадати, що такий податок був запроваджений в СРСР. Податок сплачували не ті, хто має дітей, а ті, хто не продовжує рід з якихось причин. Відтак, за

законом, чоловіки, котрі не мають дітей у віці 20-50 років і жінки, котрі не мають дітей у віці 20-45 років мали оплачувати країні 6% від заробітної платі. Звільненими від такого оподаткування були лише ті особи, котрі офіційно мали висновки лікарів щодо наявності фізіологічних проблем та неможливість дітонародження чи продовження роду. Важливо зазначити, що особистісні причини щодо бажання мати не мати дітей не враховувались. Коли СРСР припинило своє існування податок також припинив діяти [30].

Для осіб, що є прихильниками руху свідомої бездітності все більше можливостей відкривається щодо проведення свого дозвілля: спеціальні заклади харчування, готелі для відпочику та розваги. У кількох країнах світу на фасадах приватних закладів можна зустріти табличку: «no pets, no kids». [10, 28].

Отже, свідомо бездітність (англ. Childfree, чайлдфрі) це - категоричне прагнення до відсутності дітей у сім'ї взагалі, але при цьому мати фізіологічну здатність до продовження роду (саме тут це не має відношення до людей, які мають фізіологічні вади щодо продовження роду, переносять питання народження та виховання дітей на пізніше або ще не визначились з приводу даного аспекту їх життя).

1.2. Психологічні детермінанти концепції поведінки «Child-free»

Жінки в умовах сучасного розвитку суспільства більше переваги віддають власній незалежності та особистій свободі. Модним стало вживання словосполучення: «вільна від дітей», оскільки поняття: «бездітна» досить жорстко звучить та не ілюструє достатню повноту поглядів представників руху чайлдфрі. Численні вивчення вченими даної проблематики ілюструють [1, 3], що жінки, котрі висловлюють позиції щодо відсутності дітей в сім'ї, є особами з вищою освітою, амбітці, активні в роботі досягають кращих результатів, а все через те, що вони вважають материнство чимось зайв, та таким, що зіпсувало би

їхнє життя. Дехто з таких осіб висловлює погляди щодо того, що повна реалізація себе в кар'єрі та в сім'ї – це поняття, які різняться кардинально. Проблемним питанням в сучасному світі є і те, що чисельність жінок, котрі здобули престижну професію та реалізували себе на роботі є вищою, ніж кількість таких же чоловіків. З року в рік така тенденція все збільшується. Причиною такої тенденції може слугувати твердження про те, що останнім часом праця людей з вищою освітою мала показники меншої оплати праці, ніж осіб, які не мали освіти.

Жінки в сучасному світі зустрічаються з безліччю проблем та перешкод щодо благополучного створення сім'ї: самотність жінки, непорозуміння в подружньому житті з чоловіком, дитячо-батьківські травми та труднощі в стосунках, тиск соціуму щодо дітонародження та розвитку жінки в кар'єрі. В результаті таких труднощів жінка може обрати для себе шлях свідомої бездітності [8, с. 67].

До вищезгаданих труднощів жінки в сучасному світі можна віднести і проблеми з інтимною стороною в сімейному подружньому житті, а також проходження криз в подружньому житті. У переліку можливих причини самотності жінки та небажання мати дітей, Н.В. Хаміто, висвітлює пияцтво, яке може проявлятися як в жінки та і в чоловіка [2]. Схильність до залежної поведінки, зокрема до алкоглізму, здійснює деструктивний вплив на всю сім'ю загалом. Певний період часу жінка може проявляти терпимість та бажання налагодити спосіб життя, але як результат, завжди така поведінка призводить до негативних наслідків. Схильні до алкоголізму особи можуть проявляти брехливість, агресивність, тривожність, відсутність можливості аналізувати соціальну ситуацію, що склалась та критично мислити. Усі бажання людини зводяться до прагнення вжити спиртного та задовільнити потребу лише у цьому. Виходячи з цього, інстинкт батьківської поведінки стає слабким та нівелюється взагалі [29]. Як наслідок цього, жінка часто не терпить далі таку поведінку чоловіка, якщо алкоголізмом страждає саме він, та покидає його,

відповідно обирає бути самотньою. В таких умовах бажання народжувати та виховувати дитину все менше виявляється і взагалі зводиться до нуля [7].

Одною з причин не бажання жінки мати дітей – відчуття самотності. Це може бути результатом отриманого у сім'ї батьків досвіду, який закарбувався у свідомості дитини і тепер здійснює вплив на особливості формування її сім'ї. Також такий досвід пережитий в дитинстві може стати причиною появи в особистості цілого ряду комплексів, почуття неповноцінності та заниженої самооцінки. Ще в ранньому дитинстві дівчинка засвоює рольову модель поведінки своєї мами і в майбутньому несвідомо повторює ці патерни поведінки, котрі збережено глибоко в підсвідомості. Така поведінка завжди відповідна до гендеру – соціальної ролі. Встановлено вченими, що дівчатка більш схильні до наслідування поведінки своєї мами, ніж хлопчики до повторення та копіювання поведінкових патернів батька [27].

В процесі підліткового віку дівчата-підлітки частов виявляють надмірну активність, імпульсивність, прагнення до прояву дорослості і як результат ще до початку входження до юнацького вікового періоду вони формують в себе повномірний психічний розвиток. Чинниками формування майбутньої рольової поведінки вже зрілої жінки є той тип поведінки, котрий вона ще отримала у ранньому дитинстві від своєї матері [2, 3]. Щоб більш обширно розкрити причини самотності жінки як мотиваційну основу для формування світогляду чайлдфрі, необхідно розкрити види даного поняття. Н.П. Романова є основоположником формування «моделі жіночої самотності». Дану модель вона розробила посилаючись на типи самотніх жінок та їх індивідуально-психологічні особливості [5].

В дані моделі виокремлено три види самотності жінки: «самотність, котра базується на комплексі неповноцінності», «самотність, котра базується на ідеалах жінки», «самотність, котра базується на прагненнях» [5]. Роглянемо більш детально кожен із видів. Самотність жінки, котра базується на комплексі неповноцінності має зв'язок із наявністю можливих перешкод в комунікації з іншими та труднощів у встановленні контактів і прийнятті себе самого, таким,

яким ти і є. Дані комплекси не дають жінці повноцінно реалізувати себе у всіх аспектах життя.

Можливою причиною самотності є саме формування в жінки неадекватної самооцінки, через що, вона не може об'єктивно оцінити власні позитивні та негативні риси характеру та особливості поведінки. Люди, котрі володіють неадекватною самооцінкою, зазвичай мають прагнення сподобатись одразу всім людям навколо.

Зазвичай, жінки з низькою самооцінкою та наявністю комплексу неповноцінності мають не достатньо хороше ставлення до себе, їм важко встановлювати довірливі стосунки з чоловіками і як наслідок, вони можуть обирати іншу сферу самореалізації – побудова власної кар'єри.

Зовнішній вигляд та те, наскільки людина візуально подобається іншим, досить часто входить в межі того, наскільки людина підходить чи ні певній культурі чи угрупованню. Дані стереотипи диктують засоби масової інформації: радіо, реклама, фільми, серіали, новини. Відповідно зміну цього «еталону» зовнішності також пропагують засоби масової інформації. Досить велика кількість жінок, котрі володіють низькою самооцінкою, комплексом неповноцінності та відчуттям власної небездоганності досить легко піддаються під вплив цих стереотипів, що диктуються із зовнішнього світу. Через призму зовнішнього вигляду, зовнішньої картини вони прагнуть, що їх любили та поважали. Попри те, не завжди така траєкторія поведінки допомагає жінці в самореалізації, оскільки комплекси так і залишаються без змін. Щодо самотності на ідеалах, важливо ще зазначити, що в сучасному світі виділяють два види стереотипів та поглядів в коханні: перший проповідує те, що десь на світі є друга половина твого власного «Я», котра допоможе тобі почувати себе цілісною та реалізовану. Ця бездоганна половинка абсолютно немає недоліків та мінусів. До поки людина не знайде її, вона не відчує повноти життя та всеосяжного щастя та радості і лише з цією половинкою можна створювати сім'ю [17, с. 53].

Цей погляд має глибоке коріння та походить ще з міфології давнього світу (Греції). Такий стереотип про ідеальну другу половинку має коротку передісторію: колись давно бог Зевс роз'єднав на дві частини людиноподібну істоту і відтоді ці дві половинки шукають одне одного.

Можна виокремити дуже багато видів потреб, базуючись на котрих жінка вимальовує власний образ ідеалу в контексті чоловіка чи сім'янина. Сюди можна віднести різноманітні вияви: поведінкові патерни, фізіологічні особливості, психологічні якості особистості. Відтак, жінки, сформувавши в своїй свідомості образ ідеалу, постійно знаходяться у його пошуках і часто не знаходять, їх гештальт залишається не завершеним. Через таке невдоволення вони можуть стати прихильниками руху свідомої бездітності, оскільки їм не вдалось зняти собі достойного партнера по життю [23].

Інший ряд причин, що, ймовірно, можуть бути пов'язні з рухом проти дітонародження – це емоційні потреби людини. Саме в даному аспекті є потреба людини в любові без будь-яких умов, повному емоційному прийнятті. Досить часто жінки, котрі в ранньому дитинстві не відчували повного безумовного емоційного прийняття з боку батьків в майбутньому можуть мати проблеми з інстинктом материнства та обирати для себе шлях свідомої бездітності. Також, враховуючи рівень потреби в емоційному прийнятті жінки, вона обирає для себе відповідного чоловіка. Якщо ж жінка не знаходить в чоловікові, в стосунках з ним необхідний для себе рівень емоційного прийняття – то її самооцінка знижується і вона стає не гтовою до ролі матері загалом [16].

Розглянемо ще один своєрідний тип самотності жінки, через який, вона може обрати для себе позицію свідомої бездітності – це самотність через власні амбіції. Жінки, котрі ають дану мотивацію щодо своєї поведінки, пропагують прагнення до повного творчого саморозвитку та повної реалізації свого особистісного потенціалу.

Н.П. Романова надає наступну назву такій категорії жінок: «патологічні кар'єристкки або заручники роботи». Тут мова йде про зовсім здорову психічно та фізіологічну жінку, котра приділяє увагу собі, своїй зовнішності та своїм

хоббі. Така жінка має високий рівень впевненості в собі [13]. Середньостатистичний вік такої жінки становить 32-40 років. Щодо інтелектуальних та розумових здібностей – то вони знаходяться на досить високому рівні. Жінки кар'єристки через реалізацію на роботу отримують повну реалізацію та задоволення своїх амбіцій [11, 21].

Якщо розглядати особисте життя жінок, у котрих в пріоритеті є кар'єра – то зазвичай особисте життя такої жінки найчастіше складається в даному векторі життя, коли вона залишається незадоволеною. Часто жінки такого типу змінюють союзників через те, що вони не вписуються в їх образ ідеального чоловіка. Що ж стосується ділових стосунків – то тут жінку-кар'єристку цінують та поважають, але їй постійно потрібно завойовувати першість та підтверджувати свої здібності. Саме тому, жінки, які реалізують себе в кар'єрі мають сформовані на достатньо високому рівні саме лідерські якості. Жінка починає несвідомо переносити вияв своїх лідерських якостей з ділового життя в сімейне і це часто може бути причиною руйнування шлюбу і як наслідок появи в жінки переконання свідомої бездітності [12, с. 214].

Таким чином, жорсткі реалії сьогодення часто є чинниками формування в жінки таких якостей, як: жорсткість, орієнтація на кар'єру, імпульсивність, категоричність. Саме тому, багато жінок обирають для себе інший шлях, ніж «життя вдома в аспекті материнства», виявляючи бажання направити свою енергію на повну особистісну самореалізацію.

1.3. Психологічні особливості формування та мотиваційна основа переконання свідомої бездітності

Основні причини того, що особа не бажає продовжувати рід та мати дітей загалом можна проілюструвати в контексті мотивації такої людини загалом. Мотиваційна основа та причини того, чому люди об'єднуються в організації чайлдфрі є у кількох варіантах: є види мотивацій щодо різних країн світу, оскільки там різноманітні особливості існування та життєдіяльності

людей, є види мотивацій що пов'язані із фінансовим достатком, є ті, що пов'язані напряду із здоров'ям людей [14].

В той час, коли сформувався перший рух осіб, які пропагують свідоме бажання не мати дітей (започаткований в Америці) основною причиною відмови від продовження роду була відсутність бажання збільшувати кількість людей на планеті Земля. Людина розглядалась як щось не достатньо потрібне для планети, вона – це деструктивний вплив на природу та всі природні ресурси. Але, така основна причина на той час, зараз вже не є актуальною в осіб, що на даний період часу є прихильниками руху свідомої бездітності. Сучасники такого руху більшою мірою пояснюють своє міркування бажанням мати більше вільного часу та присвятити своє життя лише собі [24].

На даний час є наявними в суспільстві погляди про те, що люди, котрі є прихильниками руху свідомої бездітності є досить егоїстичними і зовсім не бажають чинити нічого на благо своїй країні. Якщо збільшується пропагандна щодо збільшення кількості народження дітей – відповідно спостерігається збільшення кількості тих людей, які стають на бік представників руху свідомої бездітності. Важливо зазначити, що серед представників руху свідомої бездітності є багато підлітків. Саме ця категорія осіб, в силу свого віку ще не має сформованих поглядів на життя та вони легко піддаються посторонньому впливу[18].

Є окрема категорія осіб, що занадто категорично висловлюють свою позицію щодо питання дітонародження: з одного боку – це люди, котрі відмовляються від продовження роду, з іншого боку – це батьки, які бачать лише в дітях сенс свого існування та народжують більше, ніж 10-ть дітей. Фанатичні батьки відмовляються від свого життя, задоволення своїх потреб, а лише задовільняють потреби дітей. Ці дві думки є крайніми варіантами.

Погляди концепції свідомої бездітності мають основне гасло: «Життя без дітей, життя для себе», але досить часто це не лише основний мотив. Є ще досить багато інших причин, через які, люди стають прихильниками такої концепції.

1. Наявні психологічні та фізіологічні комплекси, що не дають можливості дітонародження чи материнства (батьківства) [31].

2. Орієнтування жінок лише на власну роботу, кар'єру, професійне зростання.

3. Типи особистості із високим рівнем тривоги, наявними страхами (ці страхи мають бути виключно пов'язані із процесом зачаття дитини та її виношування і народження).

4. Наявністю негативного досвіду, який здобутий в ранньому дитинстві чи підлітковому віці (це коли дитина не отримувала належної любові, емоційного прийняття та опіки від батьків) [20].

5. Зосередження лише на власному «Я». Бажанні задовільняти лише власні потреби та жити слідуючи своїм інтересам та переконанням.

6. Змішаний тип особистості - це люди, котрі володіють наступним набором індивідуально-психологічних характеристик: важко встановлюють контакти з іншими, мають фобії та страхи, інтровертовані).

Отже, в основі мотиваційного базису для осіб, котрі є представниками руху свідомої бездітності може бути багато причин: бажання задовільняти лише власні потреби, орієнтація на роботу та кар'єрне зростання, наявність попереднього негативного сімейного досвіду, індивідуально-психологічні особливості особистості, фінансові мотиви.

Висновок до РОЗДІЛУ I

Свідома бездітність (англ. Childfree, чайлдфрі) це - категоричне прагнення до відсутності дітей у сім'ї взагалі, але при цьому маючи фізіологічну здатність до продовження роду (саме тут це не має відношення до людей, які мають фізіологічні вади щодо продовження роду, переносять питання народження та виховання дітей на пізніше або ще не визначились з приводу даного аспекту свого життя).

Відтак, жорсткі реалії сьогодення часто є чинниками формування в жінки таких якостей, як: жорсткість, орієнтація на кар'єру, імпульсивність, категоричність. Саме тому, багато жінок обирають для себе інший шлях, ніж «життя вдома в аспекті материнства», виявляючи бажання направити свою енергію на повну особистісну самореалізацію.

В основі мотиваційного базису для осіб, котрі є представниками руху свідомої бездітності може бути багато причин: бажання задовільняти лише власні потреби, орієнтація на роботу та кар'єрне зростання, наявність попереднього негативного сімейного досвіду, індивідуально-психологічні особливості особистості, фінансові мотиви.

РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОГО СТИЛЮ «CHILD-FREE»

2.1. Характеристика вибірки та методологічної бази дослідження

Для послідовності у проведенні дослідження сформульовані наступні завдання:

1. Сформувати мету, вибірку та базу для проведення емпіричного дослідження.
2. Виокремити методики, котрі будуть застосовані у дослідженні та здійснити їх опис.
3. Здійснити опрацювання отриманих даних дослідження.
4. Провести якісний та кількісний аналіз отриманих результатів дослідження.

Мета проведеного нами емпіричного дослідження полягала у вивченні психологічних особливостей та причин формування переконання свідомої бездітності.

Для виокремлення вибірки дослідження, нами обрано 42 особи на основі моніторингу соціального форуму «Планета Чайлдфрі» [32]. Даний форум налічує 1116 користувачів, котрі володіють переконанням свідомої бездітності. Метою даного чату є вільне спілкування та обмін думками осіб, котрі підтримують ідеологію «Child-free». Нами було створено доступ до чату, як потенційного користувача та представника руху «Child-free». В процесі спілкування нами було надіслано 60 запитів-повідомлень до користувачів чату з пропозицією пройти анкетування, що сприятиме глибшому дослідженню концепції руху «Child-free». Із 60-ти потенційних респондентів лише 42 особи надало свою згоду на участь в опитуванні. Віковий діапазон досліджуваних від 19 до 31 року. Гендерна характеристика вибірки: 20 чоловіків та 22 жінки. Для

анкетування нами було створено спеціальний бланк, котрий надсилався в електронному вигляді (див. дод. А).

Для реалізації поставленої мети нами були застосовані такі психодіагностичні методики: методика визначення установок особистості Ф. Потьомкіна та опитувальник визначення особистісної зрілості особистості (О. Штепа), тест «Незакінчені речення».

Методику визначення установок особистості розробила О. Ф. Потьомкіна. Пропонується в даній методиці дві шкали: альтруїзм та егоїзм. За допомогою ключа методики співставляються отримані сирі бали відповідно по кожній із шкал. Чим більше набрана сума балів перевищує 10, тим більше в суб'єкта виражений альтруїзм, бажання допомогти людям, і навпаки, чим менша сума балів від 10, тим більше у суб'єкта виражена егоїстична тенденція [22].

Опитувальник визначення особистісної зрілості особистості (автор Штепа О. С.) спрямований на оцінку 10 рис, які є критеріями особистісного розвитку та зростання: відповідальність, децентрація, глибинність переживань, життєва філософія, толерантність, автономність, контактність, самоприйняття, креативність, синергічність. Опитувальник містить 85 тверджень (див. дод. А), останнє 85 твердження має проєктивний характер. В даному дослідженні використано 84 стандартизованих тести для проведення емпіричного дослідження. На проведення тесту відводиться 25-30 хвилин. Після отримання результатів підраховуємо сирі бали за допомогою ключа методики, далі переводимо бали у стени та співвідносимо із наступною шкалою рівня розвитку особистісної зрілості. Визначається загальний рівень особистісної зрілості та по кожній із шкал зокрема щодо 3-х рівнів розвитку:

- Високий рівень: риси відповідальність, життєва філософія, креативність, автономність виражені на високому рівні (8-10 стенив), а решта рис на середньому рівні.

- Необхідний рівень: риси життєва філософія та автономність виражені на середньому рівні (4-7 стенив), решта рис – на середньому рівні, ймовірно є риси із низьким рівнем розвитку (1-3 стени).

Критичний рівень: риси життєва філософія та автономність виражені на низькому рівні (1-3 стени), решта рис на середньому рівні, ймовірно є риси, що мають низький рівень розвитку (1-3 стени).

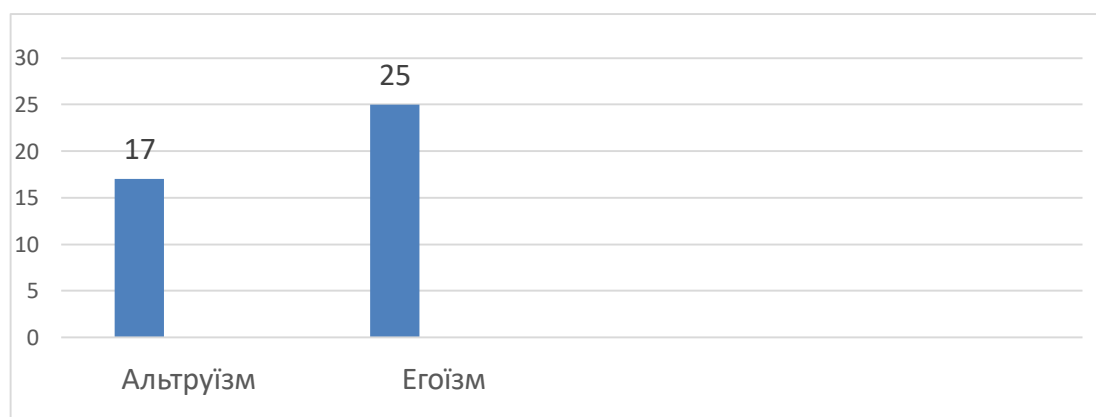
Тест «Незакінчені речення» складається із 10-ти запитань-тверджень, котрі передбачають відкриту відповідь респондента. За допомогою даного тесту можна спостерігати особливості відповідей досліджуваних та їх ставлення до запропонованих ситуацій.

Відтак, обрані нами методики, що відповідали основній меті та предмету дослідження.

2.2. Аналіз отриманих результатів дослідження

За допомогою визначення середнього значення отримуємо загальні показники щодо опрацьованих результатів за кожною із методик дослідження.

За методикою визначення установок особистості О.Ф. Потьомкіна, отримані наступні результати (див. рис. 2.2.1.).

Рис. 2.2.1. Показники рівня розвитку установок у досліджуваних

Діагностовано домінування установки егоїзму, оскільки у 25-ти досліджуваних вищі показники за даною шкалою, у 17-ти досліджуваних домінуючою є установка альтруїзму. Особи із такою установкою, ймовірно, схильні до сприйняття життя як засобу задоволення власних потреб, спрямовані на виконання індивідуальних завдань та схильні до конкуренції. Установка

егоїзму надає особистості спрямованості на себе, власні переживання, думки та почуття, які виходять на перший план, поряд із переживаннями та почуттям інших людей.

За опитувальником визначення особистісної зрілості особистості (О. Штепа) на основі визначення середнього значення, отримані наступні показники (див. табл. 2.2.1.).

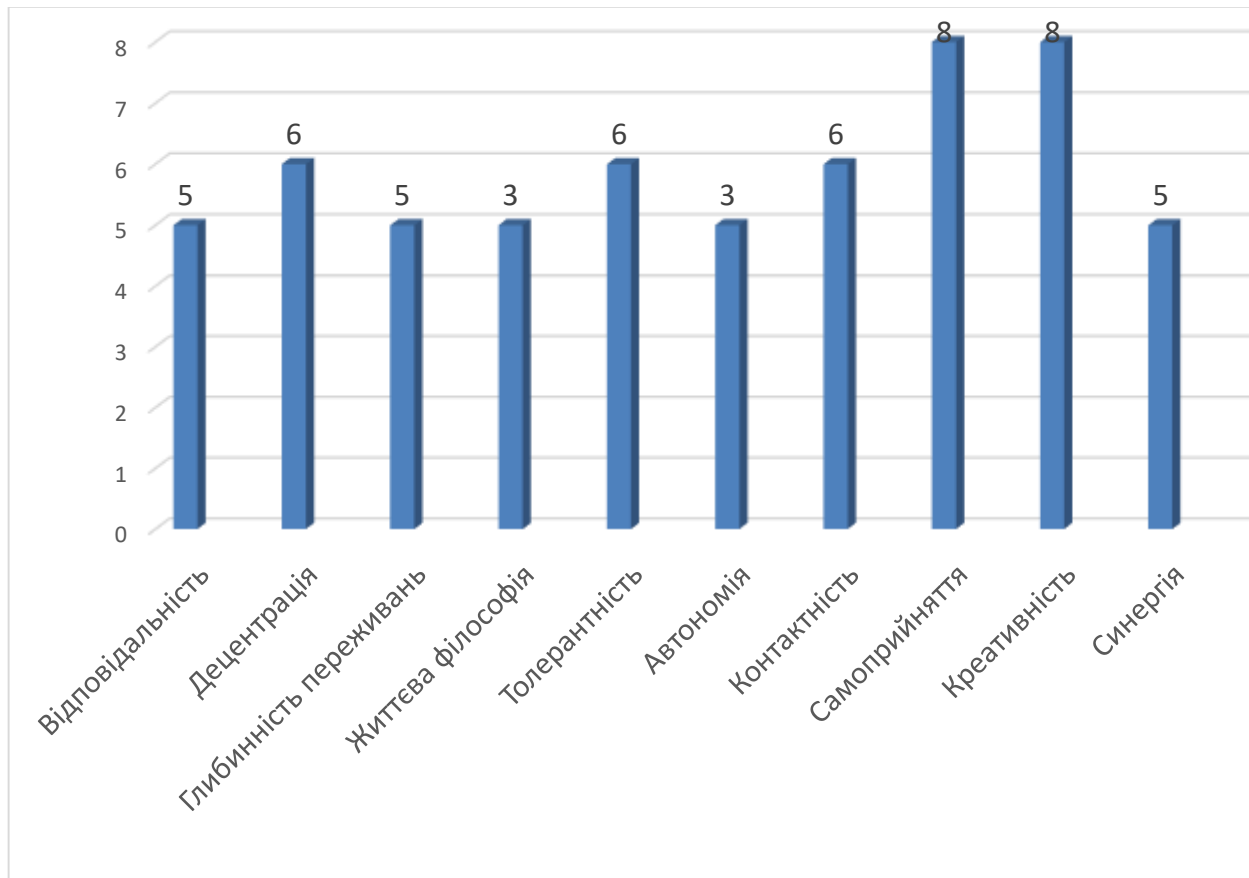
Таблиця 2.2.1.

Показники рівня розвитку особистісної зрілості досліджуваних

Методика О. Штепа	Шкали	Середні значення (бал)
	Відповідальність	5
	Децентрація	6
	Глибинність переживань	5
	Життєва філософія	3
	Толерантність	6
	Автономія	3
	Контактність	6
	Самоприйняття	8
	Креативність	8
	Синергія	5

Відповідно до отриманих даних, у досліджуваних представників руху свідомої бездітності діагностовано домінування самоприйняття та креативності. Самоприйняття в даному випадку може співвідноситись із виявом самолюбства, егоцентризму у поєднанні із орієнтацією на власну особистість. Креативність характеризує людину, як таку, що володіє творчим потенціалом, здатна сприймати світ не так, як інші особи. Саме креативність може впливати на вибір та підтримку людиною руху щодо свідомої бездітності. Творчість у своєму вияві сприймається як оригінальність та свобода, вихід за стандартні

рамки. В даному контексті можна говорити про вихід за рамки стандартної сім'ї. Дані результати доцільно прослідкувати у діаграмі (див. рис. 2.2.2.).

Рис. 2.2.2. Показники рівня розвитку особистісної зрілості досліджуваних представників руху свідомої бездітності

Загалом, діагностуючи рівень розвитку особистісної зрілості, встановлено наявність середнього рівня по даному показнику. Вагомим чинником для особистості може бути соціальна ситуація розвитку, що на неї впливає. Оскільки життєва філософія та автономність виражені в досліджуваних на низькому рівні, згідно інтерпретації методики, у таких осіб наявний низький рівень сформованості особистісної зрілості загалом. Виходячи з цього, за отриманими показниками може знайти підтвердження гіпотеза дослідження про те, що ймовірною причиною появи в особистості переконання свідомої бездітності є низький рівень сформованості соціальної зрілості.

Розглянемо результати отримані за тестом «Незакічені речення» (див. табл. 2.2.2.).

Таблиця 2.2.2.

**Отримані дані щодо анкетування представників руху свідомої
бездтності**

Питання тесту	Відсоткове співвідношення домінуючих відповідей
1. Скільки часу Ви є прихильником ідеї чайлдфрі ?	25 % - до 5-ти років 75 % - від 5-ти до 10ти років
2. Основний посил даного напрямку чайлдфрі ?	10 % - не знаю точно 60 % - діти негативно впливають на якість життя 20 % - сім'я без дітей є повноцінною 10% - популярна течія
3. Чому Ви не бажаєте мати дітей ?	50 % - фінансові причини 50 % - причини особистого характеру
4. Чи багато у Вас знайомих чайлдфрі ?	100 % - так
5. Яким чином плануєте своє життя далі ?	60 % - без дітей 40 % - припускаю зміну своєї позиції
6. Що для Вас діти?	30 % - труднощі 30 % - нейтрально 40 % - фінансові труднощі
7. Чому обрали таку позицію ?	70 % - без дітей легше жити 20 % - хочу витратити кошти лише на себе самого 10 % - цікава
8. Як сприймають Вашу позицію родичі та друзі ?	20 % - схвально 30 % - нейтрально 50 % - негативно
9. Що для Вас найважливіше в житті ?	30 % - робота 30 % - чоловік чи дружина

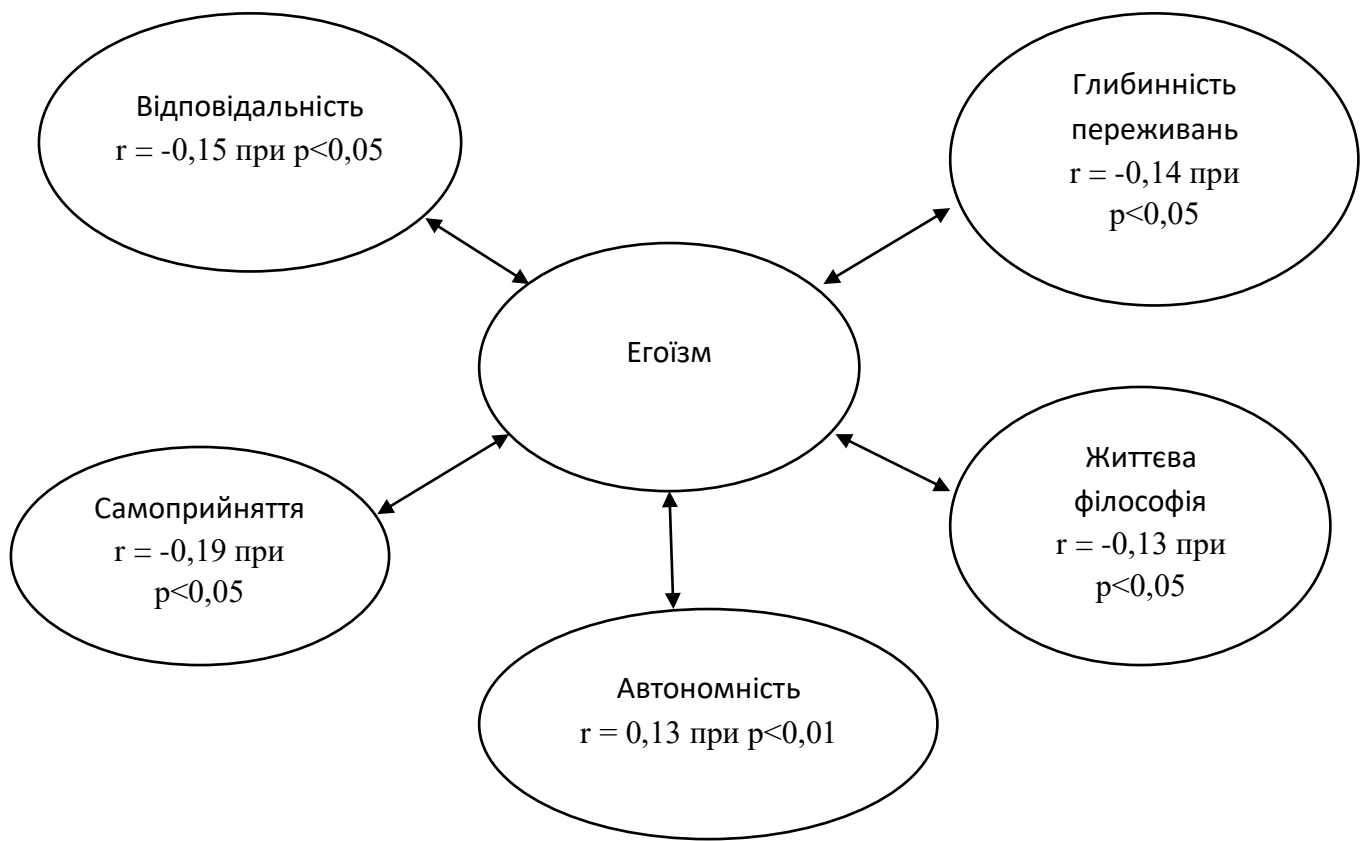
	10 % - віра 30 % - власне «Я»
10. Чи припускаєте зміну своїх поглядів в майбутньому?	40 % - так 50 % - ні 10 % - незнаю

Відтак, щодо отриманих даних спостерігаємо цікаві результати. Деякі представники руху свідомої бездітності все-таки схильні до думки про те, що в майбутньому можуть змінити свої погляди. Також цікаві відповіді отримані за питаннями щодо фінансів – саме це є причиною небажання мати дітей у деяких осіб.

Отже, отримані результати дослідження проаналізовано та надано їх відповідну інтерпретацію в контексті даного розділу

2.2.1. Кореляційний аналіз отриманих даних

Для підтвердження чи спростування гіпотези дослідження про те, що (у осіб із сформованим переконанням свідомої бездітності наявний високий рівень розвитку установки егоїзму; рівень особистісної зрілості є детермінантою формування переконання свідомої бездітності), при обробці отриманих результатів доцільно застосувати кореляційний аналіз (на основі лінійної кореляції Пірсона). За отриманими взаємозв'язками у кореляційній матриці (див. дод. В), можна зазначити наступні аспекти. Виходячи із мети емпіричного дослідження, нами складено кореляційну плеяду взаємозв'язків між показниками особистісної зрілості та провідними цінностями особистості (альтруїзм, егоїзм). Розглянемо взаємозв'язки щодо установки егоїзму та компонентів особистісної зрілості (див. рис. 2.2.1.1).

Рис. 2.2.1.1. Кореляційна плеяда взаємозв'язків установки егоїзму та компонентів особистісної зрілості

Встановлено наявність статистично значущих прямих та обернених кореляційних взаємозв'язків між шкалою установки егоїзму та шкалою відповідальності ($r = -0,15$ при $p < 0,05$), між шкалою установки егоїзму та шкалою самоприйняття ($r = -0,19$ при $p < 0,05$), між шкалою установки егоїзму та шкалою автономності ($r = 0,13$ при $p < 0,01$), між шкалою установки егоїзму та шкалою життєвої філософії ($r = -0,13$ при $p < 0,05$), між шкалою установки егоїзму та шкалою глибинності переживань ($r = -0,14$ при $p < 0,05$). За отриманими взаємозв'язками можна зробити наступні висновки. Згідно обернених взаємозв'язків між шкалою установки егоїзму та шкалами: відповідальності, глибинності переживань, життєвої філософії та самоприйняття, можна діагностувати те, що при високому рівню розвитку егоїзму у людини, у неї спостерігається низький рівень розвитку вище наданих компонентів особистісної зрілості. Можна припустити те, що особистісна зрілість та високий рівень розвитку установки егоїзму є взаємовиключеними за оберненим кореляційним взаємозв'язком. Спостерігається прямиий зв'язок між шкалою егоїзму та шкалою автономії. Це означає, що при високому показнику

щодо розвитку егоїзму, особистість володіє високим показником щодо автономності у поведінкових тенденціях.

Отже, нами здійснений якісний та кількісний аналіз отриманих результатів дослідження щодо вивчення психологічних особливостей та причин формування життєвого стилю «CHILD-FREE» на основі визначення середніх показників по кожному із досліджуваних параметрів та здійснено кореляційний аналіз даних.

2.2.2. Порівняння середніх значень

Порівняння середніх показників за отриманими результатами дослідження здійснюється за гендерним критерієм: у дослідженні взяли участь 20 чоловіків та 22 жінки. Відтак, розглянемо порівняння отриманих показників (див табл. 2.2.2.1.)

Таблиця 2.2.2.1.

Методика	Досліджувані характеристики	Стать та бали	
		Ч	Ж
Методика О. Штепа	Відповідальність	8	3
	Децентрація	2	5
	Глибинність переживань	5	7
	Життєва філософія	2	3
	Толерантність	4	3
	Автономія	3	3
	Контактність	7	8
	Самоприйняття	9	3
	Креативність	2	8
	Синергія	9	5
	Методика О.Ф. Потьомкіна	Альтруїзм -еґоїзм	7

Згідно отриманих показників спостерігаються незначні відмінності у проявах установок та компонентів особистісної зрілості в досліджуваних чоловіків та жінок. Показники особистісної зрілості та її складових компонентів мають незначну відмінність щодо гендерних розбіжностей: в жінок вищі показники за шкалою глибинність переживань, а в чоловіків вищі показники за шкалою відповідальності.

Відтак, нами здійснений якісний та кількісний аналіз отриманих результатів дослідження щодо вивчення психологічних особливостей та причин формування життєвого стилю «CHILD-FREE». Застосований кореляційний аналіз та порівняння середніх значень. Основними психологічними особливостями та причинами діагностовано: високий рівень розвитку установки егоїзму, високий рівень розвитку креативності, самоприйняття та автономії, а також низький рівень розвитку особистісної зрілості.

Таким чином, проведено порівняння показників середніх значень щодо кожної із шкал обраних методик на основі гендерного критерію.

2.3. Програма психологічного консультування щодо профілактики формування переконання свідомої бездітності

Дана програма включає етапи психологічного консультування та містить рекомендації для створення психологічної готовності потенційної сім'ї до ролі батьків й відповідно профілактики появи ідеології свідомої бездітності. Психологічна робота необхідна для інформування подружжя та надання їм повного спектру методів щодо формування готовності до взяття на себе ролі батьків.

Доцільно надати основні кроки в роботі з майбутніми батьками.

- Знайомство та діагностика сфери потреб подружжя.
- Визначення напрямку роботи.
- Формування та озвучення рекомендацій з поетапним обговорення проблемних моментів.

- Рефлексія від майбутніх батьків.
- Фіксація інформації та розгляд шляхів її використання в житті.

Доцільно надати опис кільком методам.

Методи арт-терапії мають на меті покращення рівня адаптації молодих батьків до нової ролі, врівноважують емоційний та фізіологічний баланс мами чи вагітної жінки. Також застосування таких форм та методів роботи сприяють пошуку нових ресурсів, енергії та сил в молодих батьків. Наприклад в контексті даного напрямку можуть бути застосовані різноманітні ролеві ігри «Світогляд очима маленької дитини», «Перша зустріч з новою людиною», «Нова роль – матері та батька». Можна застосовувати творчі завдання: малювання чи написання листівок [13].

Тілесно-орієнтована терапія застосовується з метою ідентифікації процесів придушення деструктивних емоцій, котрі були витіснені зі свідомості особистості.

Аутотренінг може включати медитації, котрі мають на меті повну релаксацію без включення процесів мислення [15]. Дієвими можна вважати аутотренінги «Прощання з хворобою», «Конструктивний настрій», «Енергетичний настрій», «Орієнтація на здоровий спосіб життя та покращення стану свого благополуччя».

Дихальні вправи, котрі можуть допомогти вагітним від час пологів. Також їх можна застосовувати для зниження рівня тривожності. Важливо надати вагітній жінці повну та обширну інформацію про пологи та їх особливості. Наведемо приклад однієї з практик дихання:

1. Вдих ротом - видих ротом.
2. Вдих ротом – видих носом.
3. Вдих носом – видих носом.

Бесіди на конкретну тематику мають на меті найбільш чітко та всебічно розглянути можливі питання, котрі пов'язані із вагітністю, пологами, народженням дитини а її вихованням. Таке обговорення може бути груповим та індивідуальним. Також для обговорення обираються теми, котрі найбільше

хвилюють майбутніх батьків: проблеми з вагітністю, труднощі під час пологів, можливі хвороби дітей, проблеми з вихованням дитини. Для прикладу можна запропонувати кілька тем для групового чи індивідуального обговорення: «Вагітність та її особливості», «Дитина – нова людина», «Мотивація материнства чи батьківства», «Можливі труднощі в ролі батьків». З метою більш точного виокремлення установок та світоглядних позицій у майбутніх батьків (ідентифікація всіх мотивів, котрі спонукають чи навпаки перешкоджають потенційним батькам мати дитину) доцільно запропонувати майбутнім батькам розробити власні списки з переліком цих мотивів з потребою подальшого обговорення. Після цього обговорення кожна потенційна мама чи потенційний батько може проаналізувати для себе власну мотивацію батьківства.

Когнітивне переформулювання (видозміна) має на меті зміну та переформатування мисленнєвих установок, котрі часто є причиною різних поведінкових патернів та емоційних виявів. Згідно до А.Т. Бека [11], ці мисленнєві переконання можуть розглядатись як дезадаптивні умовиводи, що формуються на автоматичному неусвідомленому рівні. Такі переконання майже ніколи не усвідомлюються самою особистістю (сама особа не розуміє того, що має наявні деструктивні переконання, котрі здійснюють вплив на її поведінку), Ці умовиводи є дезадаптивними, тому що спотворюють реальність індивіда, він починає сприймати події крізь призму даниого типу мислення. А.Т. Бек визначає такі типи видозміни реальності для особистості: довільні умовиводи – висновок робиться такий, котрий не збігається з реальністю, реальними подіями. Часткове сортування– умовиводи здійснюються на базисі одної події, але ця подія часто не співпадає з реальністю. Надпребільшення ідей – завершальний висновок здійснюється на основі одного лише факту чи події. Дихотомічне осмислення – всі життєві події, інші особи, все, що відбувається сприймається в негативному забарвленні або ж можлива інша ситуація: всі події, випадки, люди, навколишній світ людина бачить лише через призму позитиву. Такий тип мислення описує перехід людини в крайнощі сприйняття

та її схильність до часткового перебільшення значення подій у відношенні до свого власного життя.

Розглянемо основні етапи та структурні компоненти роботи з деструктивними та дезадаптивними думками:

1. Чітке визначення дезадаптивних думок. Для цього людині потрібно чітко зосередитись на власному мисленні та особливостях того, як саме вони думають: які думки у них переважають.

2. Віддалення від думок, котрі чинять деструктивних вплив на мислення. Саме тут важливо осмислити та виокремити ті думки, котрі запускаються на автоматичному рівні.

3. Перевірка правдивості тих думок, котрі впливають на дезадаптацію. Для такої роботи людині потрібна додаткова мотивація.

4. Заміщення деструктивних умовиводів конструктивними.

Формування поведінкового патерну Здійснюється з використанням технік та методів формування в особистості впевненості в собі, як зазначає М. Сміта [16] і застосування цілісної психотерапії, як зазначає Гольдштейн [17]. Під час формування потрібних поведінкових патернів доцільно притримуватись наступних послідовних кроків: формування мотивації, ідентифікація чинників та причинної основи (навіщо людині буде потрібен даний поведінковий патерн);

5. Усвідомлення дезадаптивних причин поведінки.

6. Видозміна думок, що сприяють дезадаптації, на ті, котрі навпаки сприятимуть адаптивності особистості.

Важливо додати, що існує досить багато форм роботи з батьками щодо профілактики появи переконання свідомої бездітності та акцентуванні уваги саме на правильній підготовці до батьківства: тренінг, консультації, дні відкритих дверей, тематичні збори, дискусії, круглі столи, дебати, вебінари, семінари, інтерактивні заняття, ділові ігри, квести, майстер класи, різноманітні соціальні проєкти, флешмоби, ролеві ігри, групові обговорення, індивідуальна терапія,

групи взаємопідтримки та взаємодопомоги, лекції, міні-лекції, інтерактивні ігри (див. рис. 2.3.1.).

Рис.2.3.1. Форми роботи з батьками щодо підготовки до свідомого батьківства

Отже, дана програма психологічного консультування включає в себе кілька методів психокорекційної роботи, котрі забезпечують формування готовності до батьківства в подружжі та профілактику страхів, які зумовлюватимуть появу ідеології свідомої бездітності.

Висновок до РОЗДІЛУ II

Отже, в даному розділі нами проведено емпіричне дослідження психологічних причин формування життєвого стилю «Child-free». Для реалізації поставленої мети нами були застосовані такі психодіагностичні методики: методика визначення установок особистості Ф. Потьомкіна та опитувальник визначення особистісної зрілості особистості (О. Штепа), а також

тест «Незакінчені речення». Здійснений якісний та кількісний аналіз отриманих показників. Гіпотези дослідження підтвердились.

З метою профілактики появи життєвого стилю свідомої бездітності, нами розроблена програма психологічного консультування. Дана програма включає в себе кілька методів психокорекційної роботи, котрі забезпечують формування готовності до батьківства в подружжі та профілактику страхів, які зумовлюватимуть появу ідеології свідомої бездітності.

ВИСНОВОК

1. Свідома бездітність (англ. Childfree, чайлдфрі) це - категоричне прагнення до відсутності дітей у сім'ї взагалі, але при цьому маючи фізіологічну здатність до продовження роду (саме тут це не має відношення до людей, які мають фізіологічні вади щодо продовження роду, переносять питання народження та виховання дітей на пізніше або ще не визначились з приводу даного аспекту їх життя). Дане поняття походить з англійської як і мода створювати угруповання осіб, котрі мають спільні інтереси щодо свідомої бездітності та пропагують такі погляди на життя та сім'ю загалом.

2. Жінки в сучасному світі все більшою мірою звертають увагу на власні потреби. Жорсткі реалії сьогодення часто є детермінантами формування в жінки таких якостей, як: жорсткість, орієнтація на кар'єру, імпульсивність, категоричність. Саме тому, багато жінок обирають для себе інший шлях, ніж «життя вдома в аспекті материнства», виявляючи бажання направити свою енергію на повну особистісну самореалізацію.

3. В основі мотиваційного базису для осіб, котрі є представниками руху свідомої бездітності може бути багато причин: бажання задовільняти лише власні потреби, орієнтація на роботу та кар'єрне зростання, наявність попереднього негативного сімейного досвіду, індивідуально-психологічні особливості особистості, фінансові мотиви.

4. В результаті емпіричного дослідження проведене вивчення психологічних особливостей та причин формування життєвого стилю «Child-free». В дослідженні використані наступні методики: методика визначення установок особистості Ф. Потьомкіна, опитувальник визначення особистісної зрілості особистості (О. Штепа), тест «Незакінчені речення». На основі кореляційного аналізу встановлені прямі та обернені кореляційні взаємозв'язки між шкалою установки егоїзму та шкалою відповідальності, шкалою самоприйняття, шкалою автономності, шкалою життєвої філософії, шкалою глибинності переживань. За отриманими даними гіпотези нашого дослідження

підтвердились (у осіб із сформованим переконанням свідомої бездітності наявний високий рівень розвитку установки егоїзму; рівень особистісної зрілості є причиною формування переконання свідомої бездітності: за шкалами методики О. Штепа отримані низькі бали щодо рівня розвитку особистісної зрілості у всіх досліджуваних із переконанням свідомої бездітності). Основними особливостями та причинами появи переконання свідомої бездітності діагностовано: високий рівень розвитку установки егоїзму, високий рівень розвитку креативності, самоприйняття та автономії, а також низький рівень розвитку особистісної зрілості.

5. Нами розроблена програма психологічного консультування щодо профілактики формування переконання свідомої бездітності. Дана програма психологічного консультування включає в себе кілька методів психокорекційної роботи, котрі забезпечують формування готовності до батьківства в подружжі та профілактику страхів, які зумовлюватимуть появу ідеології свідомої бездітності.

6. Отже, в перспективі подальшого вивчення має місце питання щодо дослідження впливу індивідуально-психологічних особливостей на процес формування в подружжя життєвого стилю свідомої бездітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аронсон Э.М. Общественное животное. Введение в социальную психологию Э. Аронсон. М.: ЭКСМО – Пресс, 1998. 420 с.
2. Андреева Т.В. Семейная психология. Учебное пособие. СПб.: Речь, 2005. - 244 с.
3. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій МАУП. - К., 2001. 34 с.
4. Волкова А.Н. Трапезникова Г. М. Методические приемы диагностики супружеских отношений Вопр. психологии. 1985. № 5. - 110-116 с.
5. Гребенников И.В. Основы семейной жизни - М.: Просвещение, 1991. - 24 – 26 с.
6. Дружинин В.Н. Психология семьи. - М.: КСП, 1996. - 160 с.
7. Ковалев С.В. Психология семейных отношений. - М.: Педагогика, 1987. – 160 с.
8. Ковалев С.В. Психология современной семьи. - М.: Просвещение, 1988. – 67 с.
9. Кравець В.П. Психологія сімейного життя: (навчальний посібник для педвузів із спец. "практична психологія") М-во о. У.- Тернопіль, 1995. - 105 – 121 с.
10. Левицкий В.Н. Психология семейных отношений. Рекомендации и тесты. - К., 1991. - 67 с.
11. Кораблина Е.П. Становление личности женщины. Психологическая проблема самореализации личности Е.П. Кораблина. СПб.: Питер, 1997. – 234 с.
12. Мид М. Одиночество, самостоятельность и взаимосвязь в контексте культуры М. Мид Лабиринты одиночества. – М.: Прогресс, 1989. 213-219 с.

13. Пепло Л.М. Одиночество и самооценка Л. Пепло, М. Мицелли, Б. Мораш Лабиринты одиночества. – М.: Прогресс, 1989. – 277-285 с.
14. Рассел Д.И. Измерение одиночества Д. Рассел Лабиринты одиночества. М.: Прогресс, 1989. 213 – 221с.
15. Романова Н.П. Социальный статус одиноких женщин в современном российском обществе: теоретико - методологический анализ: автореф. дис. ... д. соц. наук Н.П. Романова. Улан-Удэ 2006. 40 с.
16. Семенов Ю.И. Происхождение брака и семьи. - М., «Мысль», 1974. – 67 с.
17. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів. - К.: Веселка, 1998. С. 53
18. Семиченко В.А. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посіб. В.А. Семиченко, В.С. Заслуженюк. -- К.: Веселка, 1998. – 98 с.
19. Семья: социально-психологические и этические проблемы: Справоч. В.И. Зацепин, Л.Н. Бучинская, И.Н. Гавриленко и др. К.: Политиздат Украины, 1989. С.147
20. Сысенко В.А. Устойчивость брака: проблемы, факторы и условия. - М., 1987. - 210 с.
21. Сысенко В.А. Супружеские конфликты - 2-е изд. Переработаное и дополненное. - М.: Мысль, 1989. - 15 – 17 с.
22. Торохтий В.С. Общая характеристика методики оценки психологического здоровья семьи Вестн. психосоц. и коррекц.-реабилитацион. работы. 1996. № 4. С. 20-30; 1997. № 9. С. 28-41; 1998. № 3. - 30-49 с.
23. Трапезникова Т.М. Определение согласованности семейных ценностей и ролевых установок в супружеской паре Практикум по общей,

экспериментальной и прикладной психологии Под общ. ред. А.А. Крылова, С.А. Маничева. - СПб: Питер, 2000. - 486-497 с.

24. Фурдуй Ф. И. Стресс и одиночество Ф.И. Фурдуй Стресс и здоровье. Кишинев, 1990. 75 – 84 с.

25. Хамитов Н. В. Одиночество женское и мужское Н.В. Хамитов. Киев: Научная мысль, 1995. – 318 с.

26. Хлопоніна Н.Є. Вплив рольових очікувань подружжя на характер сімейного спілкування Актуальні проблеми психології. Том 3: Консультативна психологія і психотерапія: Зб.наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України За ред. Максименк, 1998. 56 с.

27. Хорни К. Женская психология К. Хорни. СПб: Питер, 1993. 384 с.

28. Хорни К. Невротическая личность нашего времени К. Хорни. М.: Дайджест, 1993. – 348 с.

29. Шилов И.Ю. Фамилистика (психология и педагогика семьи) Практикум. Санкт-Петербург, изд-во «Петрополис», 2000, - 416 с.

30. Шнейдер Л.Б. Психология семейных отношений. Курс лекций. - М.: Апрель-Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. - 512 с.

31. Щербань П. Психологія сучасної сім'ї та педагогіка сімейних взаємин Рідна школа. - 2005. - 14-15 с.

32. <http://childfreeplanet.com/> Планета Чайлдфрі

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А (Бланк дослідження)

Шановні респонденти! Просимо Вас взяти участь в психологічному дослідженні та відповісти на декілька запитань. Дякуємо за співпрацю!

Стать _____ Вік _____

№ 1

Інструкція: Вам пропонується опитувальник, запитання якого стосуються певних рис Вашої особистості, здібностей, ставлення до подій. Якщо Ви згодні із судженням, зазначте біля нього знак «=», якщо ж не згодні – зазначте знак «-».

1. Коли мені сумно, я намагаюсь влаштувати щось веселе.
2. Бути успішним для мене важливіше, ніж вміти любити.
3. Я вважаю, що споглядання природи – це важлива естетична цінність.
4. Я не готовий чітко сформулювати, що я хочу від життя.
5. Мені часто кажуть, що я надто терпимий до інших.
6. Я відчуваю докори сумління, коли серджусь на тих, кого люблю.
7. Двоє людей найкраще порозуміються між собою, коли вони приховують почуття й намагатимуться догодити іншому.
8. Я вважаю, що людина повинна приборкувати власні бажання.
9. У складних ситуаціях завжди слід шукати нове рішення.
10. Мені легко відрізнити справжнє кохання від легкого захоплення.
11. Я обдумую наслідки своїх намірів.
12. Найбільше мені подобається, коли інші цінують мене.
13. Я розумію тих, хто здатен захоплюватись красою творів людського розуму.
14. Я схильний завантажувати себе такою кількістю справ, що не вистачає часу на самого себе.
15. Мене не дратує, якщо співрозмовник виявляє свої інтереси, хоча вони не сходяться із моїми.

16. Для мене важливо, щоб інші поділяли мої погляди.
17. Я постійно повинен поводитись так, щоб той, із ким спілкуюсь, був у хорошому настрої.
18. Власні плани вчинки часто здаються мені правильними.
19. Не думаю, що найціннішим для людини є улюблена робота.
20. Більшість справ, покладених на мене, я виконую із задоволенням.
21. Коли проблема має багато варіантів рішень, то мені важко обрати один.
22. Втрата друзів – ніщо, порівняно з приниженням власної гідності.
23. Можу сказати, що саме сильне почуття любові змінило моє ставлення до життя.
24. Моя самоповага страждає, коли мені потрібно примушувати інших роботи те, що мені не подобається.
25. Вияв прихильності до інших є ознакою слабкості людини.
26. Я повинен чинити так, як того очікують люди.
27. Мені більше подобається дарувати подарунки, ніж отримувати їх.
28. Я відчуваю дискомфорт, коли поведжусь у товаристві так, як мене невластиво.
29. Я не схильний приймати рішення спонтанно.
30. Моє теперішнє немає відношення до минулого.
31. Я спокійно реагую, якщо щось зроблене не так, як я хотів.
32. Задля особистого успіху я пожертвую хорошими взаєминами з колегами.
33. У мене в житті не було причин пишатись результатами власної праці.
34. Те, що я роблю, й те, що відбувається в моєму житті не здається мені достатньо значущим.
35. Самовладання покидає мене у важких ситуаціях.
36. Коли виникають труднощі, я насамперед намагаюсь сформувати власний чіткий погляд на них.

37. Мене не дуже приваблює робота, що вимагає широкого кола спілкування.

38. Моє ставлення до самого себе можна назвати дружнім.

39. За необхідності людина може досить легко позбавитись своїх звичок.

40. Буває, що мені подобаються люди, чію поведінку я не схвалюю.

41. Часом я впевнений у власній нікчемності.

42. Зазвичай я з першої зустрічі подобаюсь новому знайомому.

43. Бувають моменти, коли мене сповнюють глибокі релігійні почуття.

44. Розпочинаючи нову справу, яперш за все думаю, який обсяг роботи потрібно зробити.

45. не впевней, що мої знайомі відгукуються про мене, як про доброзичливу людину.

46. Мені не подобаються,що інші не завжди відповідно оцінюють мою турботу про них.

47. З організаційними завданнями я вдало справляюсь.

48. У мене не може бути негативних якостей.

49. Навіть якщо книжка сподобалась, яне будду ще раз її перечитувати.

50. Людині дуже важко подолати внутрішні суперечності розуму та емоцій.

51. Я сприймаю життєві події не гостріше, ніж інші люди.

52. Ялегко можу уявити себе якоюсь твариною, відчутти її характер та звички.

53. Думаю, що для людини нереально відчутти свою гармонію зі світом.

54. У мене є відчуття, що я можу подолати всі труднощі на шляху до мети.

55. Мені властиво поспіхом засуджувати або захищати інших людей.

56. навіть коли я подобаюсь сам собі, ярозумію, що є люди, яким я неприємний.

57. Люди мають стримуватись у своїх поривах ніжності.

58. У цілому мене влаштовує те, яким я є.

59. Ядосить легко можу зважитись на ризиковане рішення.
60. прийнято вважати, що для людини власні інтереси важливіші за інтереси оточуючих.
61. Навіть серед людей я більшу частину свого часу почуваю себе самотньо.
62. Мені легко вдається копіювати міміку й жести людей.
63. у моєму житті були моменти, коли я ясно розумів як багато ще можу зробити.
64. Я готовий взятись за втілення нової ідеї лише тому, що мені цікаво, що з цього вийде.
65. Характеризуючи себе я повним правом можу сказати, що я - гуманіст.
66. Мене люблять, тому що я сам здатен любити.
67. Іноді я не проти, щоб мною керували.
68. Якби моє друге Я існувало, то для мене це був би найнудніший співрозмовник.
69. у вирішення особистих проблем я перш за все керуюсь власними переконаннями, а лише потім – загальноприйнятими.
70. Мені не подобаються фільми, у яких незрозуміло – хороша чи погана людина головний герой.
71. Я байдужий до того, чи спостерігає хтось за тим, як я працюю.
72. У мене творча натура - художня, поетична, артистична.
73. Часом я буваю різким з людьми, які мене дратують.
74. Динамічність та різнобарвність – це ознаки мого життя.
75. Я усвідомлюють, що існують певні межі моїх можливостей.
76. Мої друзі цінують у мене здібності до співпереживання.
77. навіть заради того, щоб зробити щось, за що люди будуть мені вдячні, я б не хотів поступатись своїм принципам.
78. Мені подобається участь в суперечках.
79. Недоліків у мене більше, ніж чеснот.
80. Мені рідко зустрічались люди, яких би я розумів без зайвих слів.

1. Вам часто говорять, що ви більше думаєте про інших, ніж про себе?
2. Вам легше просити за інших, ніж за себе?
3. Вам важко відмовити людям, коли вони вас про щось просять?
4. Ви часто намагаєтеся зробити людям послугу, якщо в них сталося лихо або неприємності?
5. Для себе ви робите що-небудь із більшим задоволенням, ніж для інших?
6. Ви прагнете зробити якнайбільше для інших людей?
7. Ви переконані, що найбільша цінність у житті — жити для інших людей?
8. Вам важко змусити себе зробити щось для інших?
9. Ваша характерна риса — безкорисливість?
10. Ви переконані, що турбота про інших часто шкодить собі?
11. Ви засуджуєте людей, які не вміють подбати про себе?
12. Ви часто просите людей зробити що-небудь через корисливі міркування?
13. Ваша характерна риса — прагнення допомогти іншим людям?
14. Ви вважаєте, що спочатку людина повинна думати про себе, а потім вже про інших?
15. Ви звичайно витрачаєте на себе багато часу?
16. Ви переконані, що не потрібно для інших сильно напружуватися?
17. Для себе у вас зазвичай не вистачає ні сили, ні часу?
18. Вільний час ви використовуєте тільки для своїх захоплень?
19. Ви можете назвати себе егоїстом?
20. Ви здатні зробити максимальне зусилля лише за гарну винагороду?

№ 3

Інструкція: необхідно надати відповіді на наступні питання.

1. Скільки часу Ви є прихильником ідеї чайлдфрі ?

2. Основний посил напрямку чайлдфрі ?
3. Чому Ви не бажаєте мати дітей ?
4. Чи багато у Вас знайомих чайлфрі ?
4. Яким чином плануєте своє життя далі ?
5. Що для Вас діти?
6. Чому обрали таку позицію ?
7. Як сприймають Вашу позицію родичі та друзі ?
8. Що для Вас найважливіше в житті ?
9. Чи припускаєте зміну своїх поглядів в майбутньому?

Дякуємо за відповіді !

ДОДАТОК В (дані дослідження та кореляційна матриця)

№ досліджуваного	Альтруїзм-егоїзм	Децентрація	філософія переживань	Толерантність	Автономність	Контактність	Самоприйняття	креативність	Синергія	Стать	Вік
1	2	9	6	7	8	3	1	5	2	Ж	31
2	6	7	5	10	9	10	2	7	3	Ж	19
3	7	5	7	8	8	12	3	6	1	Ж	19
4	8	10	4	9	9	5	2	5	2	Ж	22
5	5	9	3	9	8	6	2	6	3	Ж	20
6	10	9	6	9	8	7	3	7	3	Ж	19
7	12	9	7	1	8	8	2	6	3	Ж	20
8	3	1	8	5	1	6	9	7	9	Ж	19
9	4	3	8	5	2	7	9	6	9	Ж	19
10	5	2	2	5	3	8	9	7	12	Ж	20
11	6	3	7	7	8	5	9	6	8	Ж	20
12	7	9	8	7	9	3	3	7	4	Ж	19
13	8	12	9	10	8	5	4	5	3	Ж	19
14	10	12	7	8	1	3	3	4	12	Ч	19
15	11	12	8	8	1	4	3	5	11	Ч	19
16	2	4	3	10	8	5	12	6	1	Ч	20
17	3	4	4	10	8	6	12	7	2	Ч	19
18	6	4	5	10	9	7	11	6	3	Ч	20
19	3	4	6	9	1	8	11	2	12	Ч	20
20	6	9	7	5	1	9	2	5	12	Ч	30
21	7	12	8	5	1	2	3	6	12	Ж	25
22	8	12	7	8	9	1	3	7	2	Ж	19
23	3	12	8	9	9	3	4	8	3	Ж	19
24	2	12	9	8	8	5	3	7	4	Ж	19
25	4	1	3	5	9	2	8	8	3	Ж	19
26	5	3	4	9	8	5	9	7	4	Ж	20
27	6	9	5	9	1	5	3	8	12	Ж	20
28	7	11	6	9	1	7	4	7	12	Ж	31
29	2	11	5	5	1	8	3	6	11	Ж	20
30	3	11	6	5	9	5	3	7	3	Ч	20
31	5	11	5	5	8	3	3	8	1	Ч	20
32	6	11	6	8	8	2	3	6	2	Ч	20
33	7	4	7	10	8	7	9	7	3	Ч	29
34	3	12	6	5	2	8	4	6	11	Ч	19
35	10	9	4	9	1	9	3	7	11	Ч	29

36	9	12	5	5	8	8	4	8	4	4	19
37	8	4	6	9	8	7	9	7	3	4	19
38	8	4	7	8	8	6	9	8	4	4	26
39	9	12	6	9	8	8	4	6	3	4	20
40	6	12	5	5	8	7	3	7	4	4	28
41	5	6	5	6	1	6	5	7	7	4	28
42	8	7	2	7	9	5	6	8	2	4	21

		Альтруїзм-	Егоїзм	Відповідальність	Децентрація	Глибинність	Життєва філософія	Толерантність	Автономність	Контактність	Самоприйняття	Креативність	Синергія
	Корреляція Пирсона	1	-2.66*	2.15**	,069**	,049*	-1.77**	0.49*	-013**	1	,2.66**	2.15**	,069**
Альтруїзм	Знч.(2-сторон)		0,05	0,115	0,618	0,72	0,2	195	195		0,05	0,115	0,62
	N	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42
	Корреляція Пирсона	-2,66*	1	-0,15**	-0,012	-0,14*	-,013**	13	0,13**	,2.66**	-0,19*	0,005	0
	Знч.(2-сторон)	0,05	0,013	0,05	0,931	0,05	0,05	50	0,01	0,05	0,05	0,969	0,93
Егоїзм	N	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	142
	Корреляція Пирсона	2.15**	-0,15*	1	0,013	-,147*	,677**	2.66**	13	2.15**	0,005	9	0,01
	Знч.(2-сторон)	0,12	0,05		0,927	0,28	0	50	925	0,115	0,969	0,05	0,93
Відповідальність	N	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	142
	Корреляція Пирсона	,069**	-0,012	0,013	1	0,22	,633**	-12	0,12	,069**	-0,01	0,013	1
	Знч.(2-сторон)	0,62	0,931	0,927		0,11	0	931	931	0,618	0,931	0,927	4
Децентрація	N	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	142
	Корреляція Пирсона	,049*	-0,14**	147*	0,216	1	,410**	49	0,05	,049*	0,043	147*	0,22
	Знч.(2-сторон)	0,72	0,05	0,284	0,113		0	113	785	0,722	0,756	0,284	0,11
Глибинність п.	N	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	142
Життєва філософія	Корреляція Пирсона	-1.77**	-,013**	,677**	,633**	,410**	1	0,05	633	-1.77**	,013**	,677**	,633**

	Знч.(2-сторон)	0,195	0,05	0	0	0,002		766	0	0,195	0,925	0	0
	N	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	142
Толернтність	Сміл. Корреляция	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42
	Персона												
	Знч. (2-сторон)	195	50	50	931	113	776		50	195	50	50	931
	N	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42
Автономність	Корреляция	-0.13**	0.13**	0.13	0.12	0.05	633	16	1	-0.13**	0.13	0.13	0.12
	Персона												
	Знч. (2-сторон)	195	0,01	926	931	785	0	50		195	927	926	931
	N	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42
Контактність	Корреляция Пирсона	-1.77**	,013**	,677**	,633**	,410**	998	0.05	633	1	,013**	,677**	,633**
	Знч.(2-сторон)	0,195	0,925	0	0	0,002		766	0	0,195	0,925	0	0
	Персона												
	N	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42
Самоприйняття	Сміл. Корреляция	0.49*	-0,09*	2.66**	-12	49	0.05	9	16	0.49*	1	2.66**	-12
	Персона												
	Знч. (2-сторон)	195	0,05	50	931	113	776	113	50	195	50	50	931
	N	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42	42
Креативність	Корреляция	-0.13**	0.13	0.13	0.12	0.05	633	16	9	-0.13**	0.13	1	0.12

